

Важно обеспечить для педагога условия для того, чтобы он был практически успешным не только в учебном процессе, но, и это самое важное, в дальнейшей профессиональной работе в реальных, непредсказуемых педагогических ситуациях.

При разработке программ для постдипломного образования педагогов андрагог стоит перед задачей выбора содержания и форм для повышения квалификации, которые позволили бы не только упражняться в воспроизведении позитивного опыта, но и избавляли ли бы педагогов от "тотальности специализированной частичной функции образования", предоставляя возможность осмысливать реальность с более высокого уровня горизонта, что позволяет увидеть педагогическую проблему в контексте социокультурных обстоятельств и индивидуально обусловленных ситуаций.

В этом контексте для андрагога определенной задачей выступает отбор подходов, принципов, содержания и форм постдипломного образования для обеспечения условий методологического самоопределения педагогов. Ориентация постдипломного образования педагогов на психотерапевтические эффекты предполагает методологическое самоопределение, как учителей, так и андрагогов, то есть всех субъектов, участвующих в образовательном процессе. То есть андрагог ставит в качестве оснований самооценки организованного им процесса образования детерминирующую связь между эпистемологическими новообразованиями педагогов и их методологическим самоопределением.

Принятие андрагогом принципа интеграционного согласования опытов как одного из важнейших ориентиров постдипломного образования педагогов для обеспечения их методологического самоопределения стало в эксперименте важным основанием профессиональной рефлексии процесса обучения, в психологические критерии эффективности которого включены условия появления психотерапевтических эффектов. В связи с этим важнейшей задачей становится "приращение" знаниево-смысловых приобретений педагогов в процессе постдипломного образования к имеющимся знаниям и смыслам, проверенным их профессиональным и жизненным опытом и имеющим для субъекта ценность ориентира самоидентификации. Педагоги в самоотчетах отмечают, что процесс освоения нового знания (при условии реализации андрагогом принципа "интеграционное согласование опытов") стал для них как бы воспоминанием известного, но забытого, как бы уже имеющегося в личном опыте и проверенного ранее "справедливого" знания

Педагоги в процессе постдипломного образования могут приобрести твердую мировоззренческую позицию, позволяющую спокойно и уверенно идти своим путем, как в профессиональном, так и в жизненном смысле. Нарративы показали, что обретение собственной мировоззренческой позиции и выбор индивидуальной стратегии в жизни и профессиональной деятельности осмысленно соотносятся учителями с современными гуманитарными парадигмами, методологическими подходами, обеспечивающими личностную интенцию педагога относительно культурно-психологической субъектности учащегося в образовательных взаимодействиях. Психотерапевтические эффекты, имманентно присущие гуманистически ориентированному образованию, предопределяют внутреннюю возможность педагога не утратить ценность личности школьника при достижении обучающих и воспитательных целей образования, а также сохранить собственное психологически устойчивое, благополучное состояние, несмотря на неизбежные профессиональные перегрузки.

Для обеспечения психологического контекста постдипломного образования педагогов важнейшим условием выступает методологическое самоопределение андрагога, закладывающее в основание его профессиональной рефлексии наиболее значимый фактор практической успешности дальнейшей профессиональной деятельности учителя - возникновение психотерапевтических эффектов в процессе и в результате андрагогических межсубъектных взаимодействий.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Маралова Екатерина Александровна – доктор педагогических наук, профессор кафедры педагогики и психологии ОАOU «Новгородского института развития образования», г. Великий Новгород, Россия.

Алла ХАРКІВСЬКА (Харків, Україна)

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВНЗ У РЕГІОНАЛЬНІЙ ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ

В статті розглянуто основні аспекти інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі. Проаналізовано основні тенденції розвитку інноваційної діяльності ВНЗ в умовах мультикультурності сучасної освіти. Розглянуто поняття „освітня система” та „регіональна освітня система”. Визначено пріоритетні підходи до інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі. Розглянуто сучасні напрями дослідно-експериментальної роботи щодо інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі.

***Ключові слова:** інноваційна діяльність, регіональна освітня система, пріоритетні підходи, модернізація освіти, дослідно-експериментальна робота, ВНЗ, вища освіта.*

The paper considers the main aspects of innovation in a regional university educational system. The basic trends in the development of innovative university activity are analyzed within contemporary multicultural education. The concepts „educational system” and „regional educational system” are regarded. The priority approaches to innovative university activity are defined in regional educational system. The priorities of contemporary research and experimental work as to innovative university activity are presented in regional educational system.

Keywords: innovation, regional educational system, priority approaches to modernization of education, research and experimental work, universities, higher education.

Постановка проблеми. Інноваційна діяльність ВНЗ у регіональній освітній системі вимагає наявності достатньої кваліфікації у виконавців; відповідної матеріально-технічної бази; наявності заохочення для учасників інноваційних проєктів, професійний ріст; доступність необхідної інформації, своєчасність її надходження; наступність при реалізації проєктів на всіх його етапах; наявність зворотного зв'язку між учасниками проєктів та керівництвом.

Слід зазначити, що зараз поки що розроблена та перевірена на практиці теорія й методика інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі, яка включає обґрунтовані цілі інноваційної діяльності ВНЗ; програми інноваційної діяльності ВНЗ із урахуванням сучасних тенденцій розвитку вищої освіти та план реалізації програм інноваційної діяльності не задовольняє повністю всіх потреб вищої освіти.

Отже, проблема розгляду інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі є актуальною

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як показало вивчення літературних джерел з питань інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі, розглядом теоретичних засад і технологій інноваційної діяльності займалися К. Ангеловські, В. Загв'язинський, Г. Єльнікова, В. Лазарев, З. Мазур, В. Паламарчук, О. Попова, М. Поташник, А. Пригожин, В. Сластьонін, Л. Подимова, А. Хуторський та інші; теоретичним засадам і технологіям вищої освіти свої роботи присвятили В. Андрущенко, С. Белозерцев, Г. Бодровський, В. Буравіхін, А. Вербицький, М. Лазарев, Л. Міщенко, А. Піскунов, В. Погребняк, В. Сластьонін, Є. Хриков та ін.

Оскільки, особливістю регіональної освітньої системи є мультикультурність, були розглянуті роботи з теорії пізнання з її діалектичними принципами всезагального взаємозв'язку, неперервності розвитку, ідей гуманістичного розуміння людини як визначальної цінності суспільства та пріоритетні підходи, зокрема: системний (І. Блауберг, М. Євтух, В. Луговий, Н. Талізін, В. Садовський, Є. Хриков та ін.); синергетичний (Л. Даниленко, В. Докучаєва, Г. Єльнікова, О. Єльнікова, В. Паламарчук та ін.); компетентнісний (В. Бондар, В. Гринькова, Н. Кічук, З. Курлянд, В. Козаков, О. Мороз, В. Олійник, В. Паламарчук, І. Прокопенко, О. Пехота, М. Поташник, М. Снаткін, Т. Сущенко, Г. Троцько, А. Хуторський та ін.); процесний (Г. Бодровський, Л. Віткін, З. Жуковська, І. Івлієва, С. Лаптева, Н. Селезньова); ситуаційний (Д. Гвішиані, Ф. Генев, В. Лазарев, М. Поташник); гуманістично-інноваційний (В. Луговий, О. Попова); особистісно орієнтований (С. Бондаревська, В. Гінецидський, О. Доценко, М. Євтух, В. Луговий, В. Мирошніченко, О. Пехота, О. Попова, М. Сергєєв, В. Сериков, І. Якиманська та ін.); стратегічний (М. Альберт, Б. Карлофф, М. Мескон, В. Пікельна, Ф. Хедоурі, Є. Хриков та ін.).

Метою написання статті є аналіз основних аспектів інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі. Визначення пріоритетних підходів до інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі. Розгляд сучасних напрямів дослідно-експериментальної роботи щодо інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі.

Виклад основного матеріалу. Для сучасної вищої освіти характерні дві протилежні тенденції: доцентрова, що обумовлює зв'язок регіону з центром, та відцентрова, що веде до уособлення від центру та інших регіонів. Обидві вони визначають вектори розвитку інноваційної діяльності в регіональних освітніх системах (РОС). Перша тенденція визначає загальні напрями інноваційної діяльності, які викладені в Концепції модернізації освіти в Україні. Відповідно до цієї концепції в системі вищої освіти м. Харкова та Харківському регіоні відбуваються зміни, характерні для всієї системи вищої освіти України. Вони припускають осучаснення структури освіти; впровадження державних стандартів і варіативного базисного навчального плану; гнучку систему профільного навчання. Слід зазначити, що освітня система – це різновид соціальної організації. Від інших організацій вона відрізняється своїм призначенням, цілями, використовуваними засобами й методами, змістом основних процесів і результатами. Таким чином, регіональна освітня система – це органічна частина загальної державної освітньої системи, яка безпосередньо служить транслятором освітньої політики держави, оперативно реагує на освітні запити населення та виражає інтереси найбільш масової частини тих, хто навчається [4: 110].

М. Поташник, А. Моїсєєв розглядають управління інноваційною діяльністю ВНЗ у регіональній освітній системі як специфічну діяльність, у якій її суб'єкти за допомогою планування, організації, керівництва та контролю забезпечують організованість (інтегрованість) спільної діяльності студентів, педагогів, батьків, обслуговуючого персоналу та її спрямованість на досягнення освітніх цілей і цілей розвитку навчального закладу [6: 24]. Щодо такого тлумачення сутності управління слід зазначити, що російські вчені розглядають інтеграцію зусиль усіх залучених до педагогічного процесу як мету

управління. Але інтеграція – це лише одне з управлінських завдань, яке не охоплює всього змісту управлінської діяльності (планування, організації, керування, контролю), не відображує її особливостей. Адже інноваційна діяльність в освіті становить середовище розвитку цієї системи, виконує роль пускового механізму, стимулює розвиток на випередження. Слід зазначити, що ефективність організації інноваційної діяльності залежить від розуміння суті регіональної системи освіти. Ми розглядаємо регіональну систему освіти як сукупність пов'язаних між собою освітніх організацій, інноваційних процесів та діяльності з управління цими процесами.

У цілях підвищення якості вищої освіти відпрацьовуються різні моделі, форми організації та змісту освіти, які мають забезпечити створення умов для осіб із різними можливостями, освітніми запитами. Розглянемо два основні підходи до забезпечення якості освіти. Перший вимагає від неї відповідності певним стандартам – вимогам законодавства, навчальним планам і програмам тощо. Цими питаннями в усіх країнах опікуються спеціальні урядові структури (міністерства, комітети з освіти). В Україні подібну функцію могла б виконувати також система незалежного оцінювання знань випускників ВНЗ, наприклад, Національна атестаційна служба з розгалуженими центрами на місцях, яка функціонує на господарсько-розрахунковій основі. Потребує також вивчення питання запровадження системи сертифікації кваліфікацій випускників, яка проводиться після закінчення навчального закладу та слугує для підтвердження кваліфікації, присвоєної навчальним закладом. Така практика існує, зокрема, в Росії. Випускники, які успішно проходять процедуру сертифікації кваліфікації (за даними інших країн, до 40 % випускників), не мають проблем із працевлаштуванням.

Другий підхід пов'язує якість освіти з задоволенням економічних інтересів численних стейкхолдерів, зацікавлених у розвитку вищої освіти та контролі її якості, – роботодавців, студентів, викладачів і органів влади. Залучення стейкхолдерів до розроблення і запровадження процедур забезпечення якості важливо не тільки з погляду відповідальності перед суспільством і урядовими установами, але й для гарантії того, що освітні програми задовольняють потреби студентів і ринку праці. Особливої уваги потребує участь в оцінюванні якості освіти студентами і роботодавцями як споживачами освітніх послуг [7: 208].

На сьогодні інноваційний рух у ВНЗ м. Харкова вийшов на новий етап, який базується на ідеї концептуалізації пізнання інноваційного освітнього простору та інноваційного розвитку регіонального освітнього простору – це комплексна програма, що включає реалізацію проектів різного рівня.

Особливістю регіонального освітнього простору є мультикультурність, тому що в Харкові та Харківському регіоні проживають різні народності зі своїми моральними та релігійними особливостями. Також Харківський регіон є одним із центрів вищої освіти України, навчатися сюди приїждять студенти не лише з різних регіонів України, а й з різних країн. Відповідно до цього моделюється навчальний заклад, в освітньому просторі якого відбувається виховання вільної, гуманної, творчої, толерантної особистості. Основними напрямками модернізації освіти стають: наповнення змісту освіти моральними та духовними цінностями, особистісним сенсом; активна розробка особистісно орієнтованих технологій освіти, способів психологічного супроводу розвитку особистості; відкриття нових форм організації навчального процесу та механізмів управління. Збільшується роль процесів виховання, соціалізації особистості, її здібностей до адаптації за нових соціокультурних та економічних обставин. Відповідно, пріоритетними підходами інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній освітній системі є синергетичний, процесний, ситуаційний, системний, особистісно орієнтований, стратегічний та гуманістично-інноваційний.

Розглянемо їх детальніше.

Синергетичний підхід ґрунтується на взаємодії двох протилежних сил – перша створює структури, друга – руйнує. Цю закономірність, відкриту в науковому пізнанні синергетики, необхідно розглядати як її найважливіший внесок у розвиток діалектичної методології, що спрямований на вирішення найважливіших проблем людства, в тому числі й освіти. Закономірності навчального пізнання, інноваційних процесів в освіті слід розглядати через цей важливий закон синергетики.

Процесний підхід щодо управління інноваційною діяльністю доцільно розглядати як дію, процес, тому що робота щодо досягнення цілей за допомогою інших – це не одночасна дія, а серія безперервних взаємозалежних дій. Вони самі по собі є процесом. Їх називають управлінськими функціями. Процес управління є загальною сумою цих функцій.

Ситуаційний підхід намагається пов'язати конкретні прийоми та концепції з певними конкретними ситуаціями для того, щоб досягти цілей організації найбільш ефективно [1: 83]. В межах ситуаційного підходу було показано, що не існує кращого стилю управління для всіх випадків, не існує кращої організаційної структури і немає найкращих методів.

Наступний підхід – це *системний*. Принциповою установкою системного підходу є врахування впливу на ефективність організації всіх істотних чинників у їх взаємодії. В основі системного підходу лежить теорія організації як відкритої системи, що обмінюється із зовнішнім середовищем енергією, інформацією, матеріалами. Ефективність системи визначається не тільки її якостями, але й умовами середовища. Ці умови постійно змінюються тому, щоб залишатися ефективною, організація має

розвиватися і здобувати нові якості. Зміни певних частин організації мають здійснюватися узгоджено. Сутність системного підходу полягає у дослідженні найбільш загальних форм організації, що припускає, перш за все, вивчення частин системи, взаємодії між ними, дослідження процесів, що поєднують частини системи з цілями [1: 417].

Наступним слід розглянути *особистісно орієнтований підхід*. Цей підхід до інноваційної діяльності ВНЗ визначає гуманістичне ставлення педагога до вихованців, що допомагає кожному з них усвідомити себе як особистість, виявити можливості, що стимулюють самостановлення, самоствердження, самореалізацію [2: 343].

Поряд із особистісно орієнтованим підходом щодо управління постає гуманістично-інноваційний підхід. Ці підходи розвиваються паралельно та взаємодоповнюють один одного, спрямовані на досягнення цілей не тільки освітнього закладу, але й конкретного працівника, сприяння його самореалізації, самоствердження тощо.

Отже, *гуманістично-інноваційний підхід* ґрунтується на таких положеннях: необхідність побудови управлінських стосунків між керівництвом і працівниками ВНЗ за принципом партнерства; доцільність співпраці керівника та членів організації в процесі управління нею; важливість розуміння та врахування керівником індивідуально-психологічних особливостей працівників у процесі інноваційної діяльності; необхідність створення умов для реалізації інноваційного потенціалу працівників та здійснення ними самоуправління своєю професійною діяльністю та особистісним розвитком.

Відповідно до вищезазначеного, слід сказати, що сучасні вимоги до викладачів – усебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, що здатна реалізовувати головне завдання інноваційної освіти – є об'єктивною необхідністю та одним із головних положень особистісно орієнтованого та гуманістично-інноваційного підходів [5: 303].

Розглянемо *стратегічний підхід*. Прихильники стратегічного підходу під стратегією розуміють загальну концепцію досягнення мети організації, вирішення її проблем та розподіл необхідних для цього обмежених ресурсів. Концепція передбачає наявність таких елементів:

- 1) система цілей, яка включає місію, загально організаційні та специфічні цілі;
- 2) пріоритети, тобто провідні принципи розподілу ресурсів (для вирішення найважливіших проблем, відповідно до потреб або порівну всім підрозділам);
- 3) правила здійснення управлінських дій (оцінювання роботи співробітників, регламентація внутрішніх взаємин, виконання різних спеціальних операцій, установлення контактів із оточуючим середовищем тощо).

Є декілька чинників, які впливають на стратегію будь-якої організації: місія, конкурентоспроможність, організаційні фактори, обсяг ресурсів, потенціал розвитку, культура та компетентність управління.

Таким чином, спираючись на розглянуті вище підходи, на наш погляд, обраний ВНЗ напрям інноваційної діяльності в регіональній системі освіти доцільно, перш за все, розробляти в процесі дослідно-експериментальної роботи. Розглянемо її пріоритетні напрямки:

- розробка концептуальних основ проектування єдиного регіонального освітнього та виховного простору;

- реорганізація управління на основі програмно-цільового посилення демократичних основ, упровадження системного підходу;

- розробка та впровадження регіонального компонента у вищій освіті;

- обробка інноваційних моделей вищої освіти: 1) культуротвірна модель, яка забезпечує процес культурної ідентифікації особистості; 2) соціально-орієнтована модель, яка забезпечує соціалізацію особистості; 3) адаптивна модель, що забезпечує моральний розвиток особистості, в тому числі й на основі тендерного підходу; 4) здоровотвірна модель, яка забезпечує збереження фізичного, психічного та морального здоров'я людини, долучає до здорового способу життя тощо;

- опанування ефективних форм, методів, інтерактивних, у тому числі й комп'ютерних технологій освіти в контексті її модернізації [3].

При цьому управління розвитком інноваційної діяльності ВНЗ у регіональній системі освіти включає такі напрями діяльності всіх управлінських структур:

- створення атмосфери загальної значущості інноваційних соціально-орієнтованих проектів, забезпечення поінформованості студентів, їхніх батьків та загалу;

- створення режиму підтримки інноваційних процесів на всіх рівнях управління, що виражається затребуваністю ініціативи та творчості педагогів;

- створення системи інформаційно-методичного забезпечення на рівні ВНЗ, регіону, яке відповідає запитам педагогів та включає тиражування програм, розробок, проведення науково-практичних конференцій тощо;

- матеріальна та моральна підтримка викладачів, які розробляють інноваційні авторські програми, навчальні курси, посібники (надбавки до заробітної платні, загальне визнання проблем, можливість видання результатів інноваційної діяльності, увага під час атестації на кваліфікаційні категорії);

- залучення наукового потенціалу України та інших країн із ціллю забезпечення наукового супроводу при розробці концепцій та інноваційних проєктів як у ВНЗ, так і в РОС. Створення умов для наукового зростання власних кадрів.

Висновки. Слід зазначити, що інноваційна діяльність ВНЗ у регіональній освітній системі відбувається в умовах глобальної модернізації освіти в Україні. Багатопланова цілеспрямована інноваційна діяльність ВНЗ у регіональному просторі суттєво впливає на модернізацію освіти, підвищення її якості, та посилення єдності особистісної та соціокультурної направленості в єдиному регіональному просторі. Як наслідок основними напрямками модернізації освіти є: наповненість змісту освіти моральними та духовними цінностями, особистісним сенсом; активна розробка особистісно орієнтованих технологій освіти, способів психологічної підтримки розвитку особистості; відкриття нових форм організації навчального процесу та механізмів управління. Разом із тим збільшується роль процесів виховання, соціалізації особистості, адаптації до нових соціокультурних та економічних обставин.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гвишиани Д. М. Организация и управление / Д. М. Гвишиани. – М.: Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 1972. – 536 с.
2. Дзвінчук Д. І. Засади управління і вибір цілей діяльності освітньої системи в контексті європейського виміру / Д. І. Дзвінчук // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 20 – 26.
3. Даниленко Л. І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка й історія педагогіки» / Л. І. Даниленко. – К., 2005. – 47 с.
4. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною освітою в регіоні / Г. В. Єльнікова. – Харків: Крок, 1999. – 303 с.
5. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики: в 2 т. / В. Ф. Паламарчук. – К.: Освіта України, 2005. – Т. 2. – 504 с.
6. Поташник М. М. Как развивать педагогическое творчество / М. М. Поташник. – М.: Знание, 1987. – 78 с.
7. Харківська А. А. Теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ: монографія / А. А. Харківська. – Х.: ХГПА, 2011. – 350 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Харківська Алла Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Лариса ГРИГОРОВА (Харків, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕРЕЖІ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

У статті розглянуто питання перспективи розвитку освітньо-виховних закладів для обдарованих дітей в Україні на сучасному етапі розвитку суспільства. Визначено мету, завдання, методи та форми роботи педагогічних кадрів з означеною категорією дітей.

Ключові слова: освітньо-виховні заклади, обдарована дитина, здібності педагог, мета, форми, методи, підтримка.

The article discusses the development of educational and training institutions for gifted children in Ukraine at the present stage of development of the society. The tasks, methods and forms of training with gifted children are designated.

Key words: educational and training institutions, talented children, abilities, pedagogue, purpose, forms, methods, support.

Постановка проблеми. Варто зазначити, що одне із найголовніших завдань освіти в Україні – виховання освіченої творчої особистості, забезпечення пріоритетності гармонійного, всебічного розвитку дитини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я.

Останнім часом проблема організації роботи з обдарованими дітьми набула особливої суспільної значущості, про це свідчить поява освітніх закладів, громадських організацій і фондів, розробка навчальних і соціальних програм, метою яких є виховання, навчання й розвиток обдарованих дітей. Тому, в освітньому просторі України на сьогоднішній день є актуальними питання підтримки обдарованих дітей. Для вирішення цієї проблеми існують різноманітні соціальні програми підтримки й допомоги обдарованим дітям, які дозволяють розкрити свій потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливу значущість для проведеного дослідження мають праці, в яких розкриваються питання розвитку інтелектуального та творчого потенціалу особистості (О. Антонова, Є. Белова, Д. Богоявленська, І. Бех, Л. Божович, А. Доровський, О. Кульчицька, Н. Лейтес, Н. Поддяков, А. Запорожець, А. Савенков, Н. Максимчук, О. Матюшкін);